

Az információs társadalom hatása a nyelvi terjeszkedésre – japán példák

The influences of the information society on the spread of language – the Japanese example

In Japan mass infiltration of English loan words has been noticed under the influence of the globalization and the flood of information since the end of the 20th century. At the same time, in Europe words with Japanese origin has been rapidly spread because of the increasing popularity of Japanese films, animations and literature. There is a research in Germany on those Japanese loan words which are planted in the German language and now in Hungary a similar research has started. We are investigating the amount and theme of Japanese loan words planted in Hungarian language. We are also making research on the knowledge of Japanese language in Hungary, that is, the “survival” language knowledge, which is seized not in schools or language courses but in self-educated way, using Japanese language while working. We would like to show the results of these investigations as a kind of proof of the spreading of Japanese language.

A japán nyelvben a huszadik század végétől a globalizáció és az információs robbanás hatására erőteljes átalakulás figyelhető meg. Kimutatható egy egyszerűsödési tendencia, és a kommunikáció is közvetlenebbé válik. (HONNA: 2001.) Szembetűnő a lexikai változás, az angol szókinccs eddig nem tapasztalt mértékű beépülése, mely részben a televízió keresztül beáramló európai és amerikai kultúra (főleg az utóbbi) hatásának, részben a világháló használatának terjedésével magyarázható.

A fiatalok kommunikációs szokásait az egész világon átalakította a személyi számítógépen, vagy mobil telefon szolgáltatáson keresztül elérhető világháló használat, illetve a különböző telefonos kapcsolatfelvétel adta lehetőség. A technikai megoldások új kommunikációs formákat hoznak létre, ugyanakkor korlátozzák, illetve behatárolják az üzenet formáját, az üzenetváltás módját. Az eltérő kultúrákban egységes technikai feltételeket nyújtó internetes kommunikáció, ha más nyelven zajlik is, mint az angol, az angol nyelvű kommunikáció sajátosságait követeli meg, és viszi át más nyelvekre is. Így a világhálón megszokottá vált a laza, közvetlen, direkt stílusú üzenetváltás. Az internet-, email- és SMS-felhasználókat direkt kontaktustartásra, és énközpontú kommunikációra ösztönzi az a technikai meghatározottság, mely rövid időt, illetve minimális teret szab meg az üzenetváltásra. A hely-, és időtakarékosági követelmények új kommunikációs stílust eredményeztek az egész világon.

Mindez Japán esetében azért okoz alapvető változást a kommunikációban, mivel a japánokra jellemző hagyományos kommunikáció éppen ellentétes szemléletű. A bevált játékszabályok (a megszólított iránti tisztelet, mint elsődleges szempont, homályos megfogalmazás, elliptikus szerkesztés stb.) teljes körű alkalmazása nem felel meg ennek az új műfajnak, mely gyors és rövid, lényegre törő üzenetváltásra épül. A fiatalok beszélt nyelvi megnyilvánulásában újab-

---

* BGF Külkereskedelmi Főiskolai Kar, Keleti Nyelvek Tanszék, főiskolai docens, dr. univ.

** BGF Külkereskedelmi Főiskolai Kar, Keleti Nyelvek Tanszék, főiskolai docens, PhD.

ban ez a rövidített, egyszerűsített írott stílus is tükröződik. (SUGIMOTO: 2001) Emellett az internet, az e-mail, a mobil telefon használata a japán fiatalokat közvetlen összeköttetésbe hozza a nyugati fiatalokkal, ezáltal az utóbbiak kommunikációs stílusa mintául is szolgál. Az új kommunikációs stílus „beszivárgása” mellett, a nyelvi terjeszkedést példázza az angol nyelvi kifejezések szembeszökő térhódítása. A japán nyelv jövevényszó-aránya jelenleg meghaladja a 10 százalékot, ebből az angol szókincs 80 százalékot tesz ki. (HERNÁDI – SZÉKÁCS 2003: 84) Nem csak a modern informatikával kapcsolatos szókincs került be az angol nyelvből, de a gazdasági, az üzleti élet, a mindennapi élet számtalan kifejezése is angol eredetű.

Miközben a japán kommunikációs kultúrát erős nyugati hatások érik, a nyelvi terjeszkedés az ellenkező irányban is működik: Európában is megfigyelhető a japán szókincs terjedése. Az okok között ebben az esetben is jelentős szerepet kap a globalizáció. Az a tény, hogy Európában rendszeresen vetítenek japán filmeket, rajzfilmeket, hogy a fiatalok között divat a japán hagyományos sportok űzése, és egyre több a japán étterem, a japán nyelvű szókincs beépülését is eredményezi. Németországban már előrehaladott kutatás folyik a német nyelvbe beépülő japán szókincs felmérésére az angol nyelvben fellelhető japán szókincs vizsgálata nyomán (CANNON: 1996). Ez a vizsgálódás hazánkban is megkezdődött.

A magyar nyelvben meghonosodott japán eredetű szavakat vizsgálva a japán kultúra hazai terjedése, műfaji és időszakos megoszlása is feltérképezhető. Ezeknek a szavaknak a pályafutását különböző korok szótárainak segítségével követhetjük nyomon. (A meghonosodás tényét a szótárban való megjelenés bizonyítja.) A kutatáshoz az *1. táblázatban* összefoglalt szótárakat tekintettük át.

1. táblázat

A kutatáshoz felhasznált szótárak

- [1] Babos Kálmán (1886), Közhasznú magyarzó szótár a magyar irodalmi művekben, magán- és hivatalos iratokban, hírlapokban, folyóiratokban és társalgási nyelvekben gyakrabban előforduló idegen szavak megértésére és helyes kiejtésére, harmadik kiadás, Franklin Társulat, Budapest.
- [2] Babos Kálmán (1899), Közhasznú magyarzó szótár a nyelvünkben gyakrabban előforduló idegen szavak és szólások megértésére és helyes kiejtésére, harmadik kiadás, Franklin Társulat, Budapest.
- [3] Bakos Ferenc (1960), Idegen szavak kézisótára, Terra, Budapest.
- [4] Bakos Ferenc (1984), Idegen szavak kézisótára, Terra, Budapest.
- [5] Bakos Ferenc (1994), Idegen szavak és kifejezések kézisótára, Akadémiai Kiadó, Budapest.
- [6] Bakos Ferenc (2002), Idegen szavak és kifejezések kézisótára, Akadémiai Kiadó, Budapest.
- [7] Magyar értelmező szótár (2003), második kiadás Akadémiai Kiadó, Budapest.
- [8] A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára (1967) első kiadás A-Gy, (1970) második kiadás H-Ö, (1976) harmadik kiadás Ö-Zs, (1984) Index, Akadémiai Kiadó Budapest.

A szótárak vizsgálata során a következő következtetéseket vontuk le. A Magyar értelmező szótár 2003-as kiadásában 27 japán eredetű lexikai egység található, melynek harmada (9) a japán hagyományos küzdősportok egyikének, a dzsúdónak a szakszókincséhez tartozik. Másik harmada kulturális és természettudományos kontextusú lexika. A legrégebbi kifejezés a *bonc* 1786-ból. (Ugyanez a kifejezés az angol nyelvben már 1588-ban megjelenik.) 1801-es datálású a *mikádó*, kicsivel később megjelenik a *harakiri* (1872), a *gésa* (1899), majd a *kimonó* (1910). Ezek a kifejezések mind az egzotikus Japánra utalnak (2. táblázat). 1958 és 1994 között a japán eredetű szavak száma 27-ről 135-re emelkedett. Ezen belül jelentős (háromszoros) növekedés figyelhető meg 1984 és 1994 között.

2. táblázat
Japán eredetű szavak magyar szótárakban

Jel	Címszavak száma	Jel	Címszavak száma
[1]	1	[5]	135
[2]	2	[6]	136
[3]	24	[7]	27
[4]	42	[8]	8

3. táblázat
A magyar nyelv legrégebbi japán eredetű szavai

Bonc.....	(1786)	(lásd japán 1754)
Nippon, japán	(1754)	
Mikádó, kado	(1801)	
Harakiri	(1872)	
Szója	(1884)	
Gésa.....	(1899)	
Kimonó.....	(1910)	

Különösen figyelemre méltó, hogy a hagyományos japán küzdősportok kifejezései a magyar nyelvben 3-ról 55-re emelkedtek, vagyis a növekedés 15-szörös. A hagyományos japán sportok közül a már említett dzsúdó, és a nagy népszerűségnek örvendő karate mellett a '80-as évektől elterjed hazánkban az *aikidó*, és a *kendó*, de megjelenik a *naginata*, a *szumó*, és a *nindzsucu* is, vagyis a küzdő sportok választéka jelentősen bővül. Ez azt jelenti, hogy míg kezdetben főleg a kultúrával, a természettel kapcsolatos kifejezések domináltak, a későbbiekben a küzdősportokkal kapcsolatos lexikai egységek kaptak helyet a magyar nyelvben.

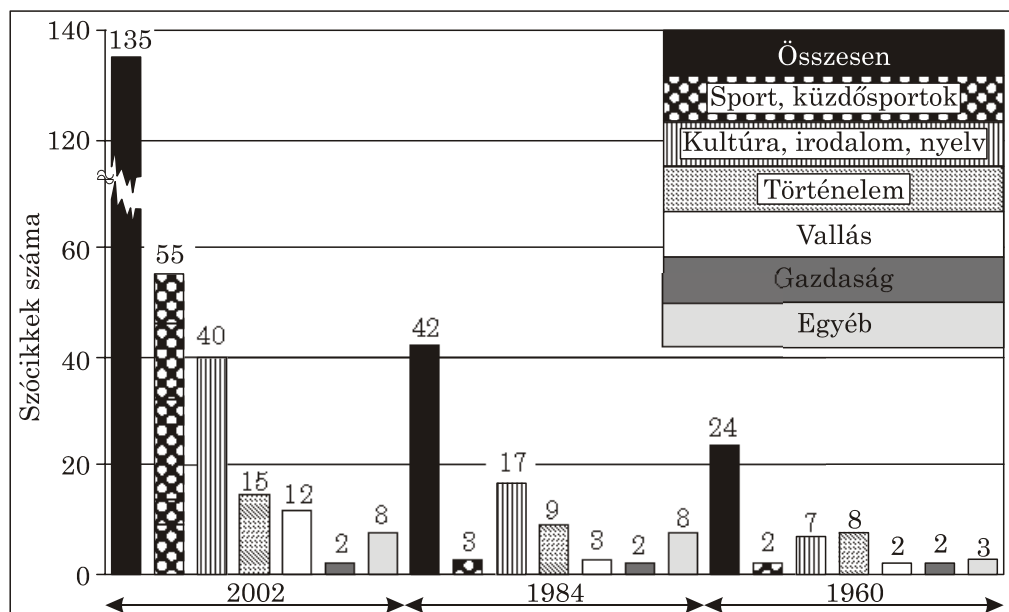
Ugyanebben az időszakban (a '80-as évektől) a kultúrával kapcsolatos kifejezések száma 17-ről 40-re emelkedik (duplájára nő), ezen belül a vallási kifejezések száma 3-ról 12-re, vagyis négyszeresére nő. Ezt a szótárokból kimutatható változást, a japán kultúra iránti egyre erősebb érdeklődést a magyar nyelvre fordított japán verseknek (*haiku*, *tanka*), a buddhizmust bemutató könyveknek, a hazánkban vetített japán filmeknek és televíziós sorozatoknak köszönhetjük (4. táblázat).

4. táblázat
Jellemző tematika a meghonosodott japán eredetű szavakban

1960 és 1980 között	kultúrával kapcsolatos lexika		jelentésváltozás: <i>banzáj</i>
	természettudományos lexika		
1980 és 1990 között	sportterminológia (hagyományos japán küzdősportok)	kiugró, tízenöttszörös növekedés, 3 → 55	<i>dzsúdó, dzsúdzsicu</i> : 1960; <i>karate</i> : 1984; <i>kendó, aikidó, naginata, nindzsucu</i> : 1994
	kultúrával kapcsolatos lexika	kétszeresére nő: 17 → 40	
	vallási témájú lexika	négyszeresére nő: 3 → 12	japán irodalmi, vallási, kulturális tematikájú kiadványok számának növekedése
2002-ben	szórakoztató kultúra		<i>karaoke</i>
	korábbi átvételek bokrosodása		<i>aikidóka</i>

Az 1994-es *Idegen szavak és kifejezések kéziszótárának átdolgozott, 2002-es kiadásában* szerepel az *aikidóka* és a *karaoke* kifejezés. Az előbbi egy már szótározható lexika (*aikidó*) további bővítményének megjelenése, tehát a küzdősport műfaján belüli lexikai gyarapodás, míg a másik egy új műfaj meghonosodását bizonyítja. Ezzel egyidejűleg, a *kodzsi* szó eltűnik, mutatva a régi japán irodalom iránti érdeklődés lanygulását, illetve azt a folyamatot, melyben az értelmiségi rétegek irodalmi, vallási érdeklődéséről átkerül a hangsúly a szélesebb rétegeket vonzó újabb népszerű kulturális irányzatok, műfajok felé (1. ábra).

Érdekes jelentésváltozáson ment át a *banzáj* szó. Ez a kifejezés a japán eredetiben 'éljen!' konnotációjú. Figyelemre méltó, hogy önálló szótározható egységként szerepel a szótárban a japán női nevek jellegzetes végződése a *ko* (például: *Hanako, Hiroko, Keiko* stb.). Eredeti jelentéseként a 'virág' szerepel. A japán nők iránti figyelem és érdeklődés megnyilvánulásának tekinthetjük szótárban való rögzítését.

1. ábra

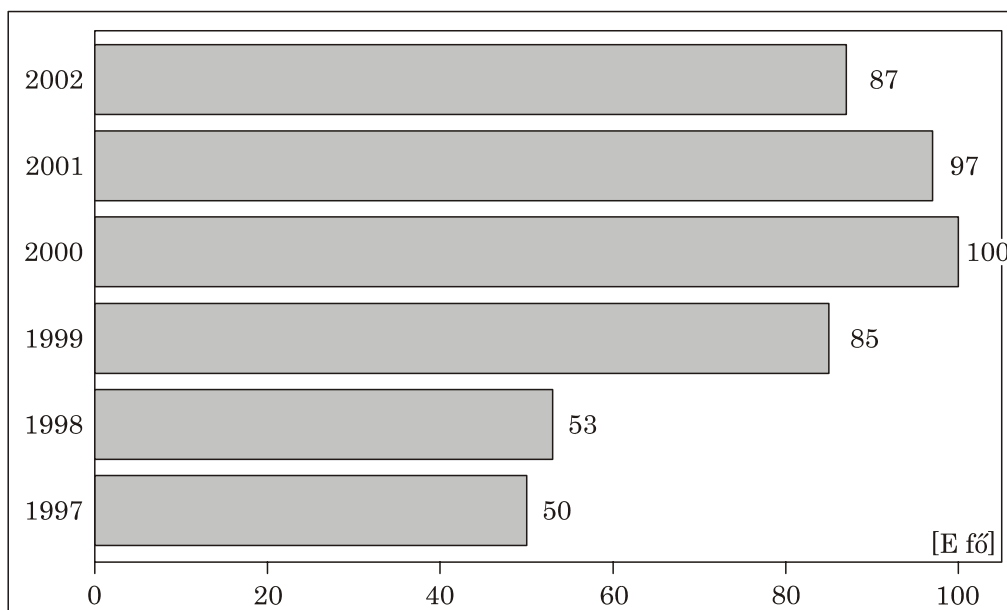
Japán eredetű lexika az Idegen szavak és kifejezések kéziszótárában
(Az 1. táblázat szerinti [3], [4], [5], [6] források alapján.)

Napjainkban tovább tart a japán eredetű szókincs beépülése. Elég újságot olvasni, vagy nyitott szemmel járni, lépten-nyomon japán kifejezésekbe botlunk. A *tamagocsi* nem új, de a sajtóban újra és újra megjelenik. A már beépült *karaoke* (*karaoke*) feliratok mellett, a metró feljáratok plakátjain megjelent a „nyakig a miszóban” reklám (egy regényt hirdet), melyen még magyarító szöveg is szerepel (= a miszó egy japán leves), ami persze egyszerűsítés, mert a *miszó* ’erjesztett szójabab-paszta’, de valóban levest is készítenek belőle, és így ismertebb. Az újságokban sok szó esik egy új japán fürdő, *onszen* ’fürdő’ létrehozásáról, a fürdőt magát már csak *onszen*-ként emlegetve. A kertészet kerítésén hatalmas tábla hirdeti, hogy *koipontyok* eladóak. A *koi* valóban pontyot jelent, ez esetben a japán megnevezés fajta megkülönböztetésre szolgál.

A második világháborútól napjainkig terjedő időszak japán eredetű jövevényszavait érdemes lesz tovább vizsgálni, és kiterjeszteni a kutatást a huszadik század elejéig.

A nyelvi terjeszkedés jelenségére a magyar nyelvben rögzült japán eredetű szavak mellett a japán nyelvtudás egy speciális változata esetében is fel kell figyelni. Miközben a magyarországi japánnyelv-oktatás is óriási fejlődésen ment keresztül az elmúlt húsz évben, egyre gyarapodott azoknak a száma is, akik munkájuk során japánokkal dolgozva szükségét látták a „konyhanyelvi” japán nyelvtudásnak. (SZÉKÁCS: 2003) Ebben az esetben olyanokról van szó, akik nem

intézményi keretek között folytatnak japán nyelvi tanulmányokat, hanem autodidakta módon, apránként sajátítják el azt az alapszintű nyelvtudást, ami a munkájukat megkönnyíti. A kilencvenes évek második felétől vált szembeötlővé ez a folyamat, vagyis időben egybeesik a japán beutazó turizmus ugrásszerű fejlődésével (2. ábra).

2. ábra
A Magyarországra látogató japán turisták számának növekedése
(Magyar Turizmus Rt., Tokió adatai, 2003. december.)

Éppen ezért jellemzően a szervezett utazásra érkező japánok megszokott útvonalai mentén, a vendéglőkben, a népművészeti boltokban, újabban a műemlékek közelében, a turisták által látogatott templomokban, és a vásárcsarnokban is hallani japánul megszólaló magyarokat. Ez a japán nyelvi megszólalás azonban valóban csak a beszélt nyelvre, annak is egy szegmensére korlátozódik. Az üzleti érintkezés során szükséges legfontosabb kifejezéseket, udvariassági formulákat tartalmazza. A tudás-skála ugyanakkor elég széles: van, akiknél egyes elszigetelt kifejezésekre korlátozódik, míg másoknál egészen bonyolult fordulatokat, megfogalmazást is tartalmaz.

Az 1990-es évek elején, a japán nyelvoktatás megerősödésével egyidejűleg a japán beutaztatással foglalkozó utazási irodák jelezték igényüket japánul tudó (tanuló) idegenvezetők iránt. Emellett japánul tanulókat kezdtek foglalkoztatni a népművészeti boltok is, főleg az idegenforgalmi szezonban. Két-három év után azonban a bolt eredeti eladói is rájöttek: pozíciójuk megtartásához, hatékonyabb munkavégzésükhöz szükségük van arra, hogy kommunikálni tudjanak a japán

vendégekkel. A japán vendég általában nem beszél idegen nyelvet, így az eladónak kell a minimális kommunikációhoz szükséges japán nyelvtudásra szert tenni. Hasonló okok miatt megnőtt az igény japánul konyhanyelvi szinten boldoguló pincérek iránt is.

Szükségesnek tűnt feltérképezni a japánnyelv-ismeret helyszíneit (egyre több ilyen hely van), a nyelvismeret szintjét, valamint azt, hogy az elsajátított tudást más környezetben, más kontextusban is alkalmazni tudják-e használóik. Ezért elindítottunk egy felmérést, melynek első állomásaként a 2004-es turisztikai szezonban kérdőíveket kapott két népművészeti bolt, egy busztársaság, és három japán csoportokat rendszeresen fogadó vendéglő. Más-más kérdőívet kaptak a bolti eladók, a sofőrök és a pincérek (5a-c. táblázatok). A kérdőív arra kérdez rá (a foglalkozási ágaknak megfelelően differenciálva), hogy tudnak-e köszönni japánul, ismerik-e az udvariassági kifejezéseket, rendelkeznek-e megfelelő szakszókinccsel, valamint honorálják-e a japán vendégek a japán nyelvű megszólalást.

5a. táblázat
Idegenforgalom – japán nyelvtudás
1. kérdőív, a sofőröknek

(1) Szokott-e japán turistákkal dolgozni?	gyakran	néha-néha	soha
(2) Szokott-e japánul szólni hozzájuk?	igen	néha	nem
(3) Tud-e köszönni japánul?	igen		nem
(4) Tudja-e a köszönöm szót japánul?	igen		nem
(5) Melyiket ismeri?	<i>ohajó gozaimasz</i>	<i>konnyi- csiva</i>	<i>kombanwa</i>
	<i>ojaszumi- naszaj</i>	<i>szajónara</i>	
(6) Tud-e bemutatkozni japánul?	igen		nem
(7) Ismeri-e a <i>dózó jorosiku</i> kifejezést?	igen		nem
(8) Örülnek a japánok, ha a nyelvükön szól hozzájuk?	igen		nem külön- nősebben
(9) Szokott-e tapsot kapni, ha japánul szólal meg?	igen		nem
(10) Ismer-e még más kifejezéseket is japánul?	igen		nem
(Pl.: .....)			
Köszönöm!			

5b. táblázat
Idegenforgalom – japán nyelvtudás
 2. kérdőív, a népművészeti boltok eladóinak

Karikázza be az alábbi kifejezések közül azokat, amelyeket munkája során használni szokott!				
Köszönések:	<i>konnyicsiva</i>	<i>szajónara</i>	<i>irassaimasze</i>	
Bocsánatkérés:	<i>szumimaszen</i>	<i>gomennaszai</i>	<i>sicureisimasita</i>	
Méret, forma, szín:	<i>óki desz</i>	<i>csíszai desz</i>	<i>motto óki enkei</i>	<i>hanenkei</i>
	<i>szeihókei</i>	<i>csóhókei</i>	<i>aoi</i>	<i>akai</i>
	<i>kiiroi</i>	<i>kuroi</i>	<i>csairoi</i>	<i>siroi</i>
	<i>midori</i>	<i>muraszaki iro</i>	<i>katacsi</i>	<i>szaizu</i>
Fizetés:	<i>siharai</i>	<i>redzsi</i>	<i>rjósúso</i>	<i>okane</i>
	<i>kingaku</i>	<i>júro</i>	<i>en</i>	<i>doru</i>
	<i>forinto</i>	<i>ikura deszka</i>	<i>nan de haraima-szuka</i>	<i>varibiki simaszu</i>
	<i>jaszuku narimaszu</i>	<i>jaszuku narimasen</i>	<i>jaszui deszu</i>	<i>takai deszu</i>
Eladás:	<i>kirei deszu</i>	<i>niaimaszu</i>	<i>kite kudaszai</i>	<i>torimaszu</i>
	<i>miszemaszu</i>	<i>kagami va</i>	<i>szoko deszu</i>	
Egyéb kifejezések:.....				
A kérdőív a magyarországi japán beutazó turizmus erősítése érdekében végzett nyelvészeti felmérés része. Köszönöm, hogy kitöltésével segített.				

A sofőrök és a pincérek esetében a szókészlet többnyire a köszönésre, és az udvariassági kifejezésekre korlátozódik, így a főbb kérdések erre vonatkoznak. A sofőröknél fontos még a bemutatkozás: vagyis el szokta-e (tudja-e) mondani japánul a nevét a mikrofonba. A pincéreknél a köszönés mellett az italfajták és az italárak ismertetése történik újabban japán nyelven (is), így a kérdőív erre kérdez rá. A népművészeti boltok eladói között többen vannak, aki az áruk mérete, minősége, fajtája felől is tudnak japánul tájékoztatást adni. Ezért a kérdőív részletesen kérdezi a lexikai tudást oly módon, hogy a színek, méretek, formák japán elnevezése (*akai* 'piros', *aoi* 'kék', *csíszai* 'kicsi', *óki* 'nagy', *enkei* 'kerék', *szeihókei* 'négyzetes') mellett olyan fogalmak lexikájára is rákérdez, mint szín, forma, méret (*iro* 'szín', *katacsi* 'forma', *szaizu* 'méret'). Vizsgáljuk továbbá a szinonimák használatát, ismernek-e szinonim kifejezéseket, ha igen az udvariasabb formát

használják-e (köszönés, bocsánatkérés). Szerepeltettünk mondatnyi egységeket is (*kirei deszu* 'szép', *niaimaszu* 'jól áll', *kite kudaszai* 'jöjjön!', *torimaszu* 'leveszem!', *miszemaszu* 'megmutatom', *kagami va szoko deszu* 'ott van a tükör').

5c. táblázat
Idegenforgalom – japán nyelvtudás
 3. kérdőív, a pincéreknek

(1) Szokott-e japán turistákkal dolgozni?	gyakran	néha-néha	soha
(2) Szokott-e japánul szólani hozzájuk?	igen	néha	nem
(3) Tud-e köszönni japánul?	igen		nem
(4) Tudja-e a köszönöm szót japánul?	igen		nem
(5) Szokta-e az italárakat japánul mondani?	igen		nem
(6) Ismeri-e az italfajtákat japánul?	igen		nem
(7) Karikázza be azt a szót, amit ismer!	<i>csíszaj</i>	<i>óki</i>	<i>csotto</i>
	<i>kekkó desz</i>	<i>itadakimasz</i>	
(8) Ismeri-e az <i>ikura deszka</i> kifejezést?	igen		nem
(8) Örülnek a japánok, ha a nyelvükön szól hozzájuk?	igen		nem különösebben
(9) Szokott-e tapsot kapni, ha japánul szólal meg?	igen		nem
(10) Ismer-e még más kifejezéseket is japánul?	igen		nem
(Pl.:.....)			
Köszönöm!			

Jelenleg a kiosztott 50 kérdőívből 37 érkezett vissza. (20 kérdőívet kapott a busztársaság, 15 – 15-öt a vendéglők és a népművészeti boltok, ebből a busztársaságtól mind a 20 kérdőív visszaérkezett.) Bár a kérdőívek feldolgozása még tart, az eddig beérkezett kérdőívekből is számos következtetés levonható. A sofőröknek küldött 20 kérdőív 2 nem volt értékelhetően kitöltve. A válaszokból kiderül, hogy 16-an gyakran, ketten néha dolgoznak japánokkal. Hárman írják, hogy soha nem szólalnak meg japánul. 17-en tudnak japánul köszönni, és 15-en ismerik a *köszönöm* szót japánul. A *jó napot kívánok* és a *viszontlátásra* kifejezést 18-an ismerik, míg mindössze öten a *jó reggelt*, és hárman a *jó estét* kifejezést. (Érdekes megfigyelni, hogy van olyan, aki bár tudja japánul a köszönést, soha nem szokott japánul beszélni.) A japán nyelvű bemutatkozásra és az udvariassági formula használatára azonban mindössze ketten adtak pozitív választ. Viszont mindenki egyetértett, hogy a japánok örülnek a japán nyelvű megszólalásnak, és tapsot is

kapnak, ha japánul mondanak valamit. Ugyanez derült ki a vendéglőkből eddig visszakerült kérdőívek összegzése során is. A kitöltött kérdőívek tanúsága szerint, a pincérek között a japán nyelv használatában nagyobb különbség mutatkozik, mint a sofőrök között. Ez legjobban az „ismer-e még más kifejezéseket is japánul” kérdésre adott válaszokból derül ki. Az italárakat többen tudják japánul, de van, aki a teljes italrendelést fel tudja venni japánul *só biru* 'pohár sör', *dai biru* 'korsó sör', *nama biru* 'csapolt sör', *aka vain* 'vörösbor', *siro vain* 'fehérbor', *momo* 'barack', *ringo* 'alma', *orendzsi* 'narancs', stb., és az elszámolást is többen végzik japánul. A népművészeti boltokban kitöltött (egyelőre) 11 kérdőív azt mutatja, hogy köszönni minden eladó tud, sőt a bocsánatkérésre megadott szavakból kettőt mindenki használ. Ismerik a méretre, nagyságra, színre vonatkozó kifejezéseket, (a formára vonatkozókat kevésbé). A szín (*iro*) és méret (*szaizu*) szavakat használják, míg a forma (*katacsi*) szót nem. A fizetéssel kapcsolatos kifejezések közül általánosan használt a *nan de haraimaszka* 'mivel fizet?', a *júro, en, doru, forinto* 'euro, jen, dollár, forint', és a *varibiki simasz* 'engedünk az árból'. Érdekes, hogy az árendedményre vonatkozó kifejezésként megadott *jaszuku narimasz / narimaszen* 'olcsóbb lesz / nem lesz olcsóbb' fordulatot nem ismerik, annak ellenére, hogy *jaszui desz* 'olcsó' formában mindenki használja. Az egyéb ismert kifejezések rovatba bekerült a *genkin* 'készpénz', *coin* (koin) 'aprópénz', *migi, hidari, usiro* 'jobb, bal, hátul', *kago* 'kosár', *kifu wein* (vain) 'aszúbor', *ringo dzsúzu* 'almalé'. Ez utóbbi kettő azért is szerepel, mert a boltban itallal szokták kínálni a vendégeket.

A vizsgált népművészeti boltok eladóinak imponáló a lexikai tudása. A vendégekkel való kommunikációhoz ragyogóan megfelel. Ugyanakkor elképzelhető, hogy a helyesen használt kifejezéseket nem tudják más kontextusba átültetni, vagyis tudásuk ott, és arra jó, amire megtanulták. Az elsajátított kifejezéseket legtöbbször az idegenvezetőktől tanulják, sokszor hétről hétre fejlesztve szókincsüket. Egy azon bolton, vendéglőn belül is egyéni ambíció függvénye, hogy ki meddig fejleszti nyelvtudását. Mint feljebb utaltunk rá, a turista buszok vezetői többnyire a bemutatkozást és a köszönő formulákat tanulják meg, bár az egyéni hozzáállás itt is érvényesül.

Japán nyelvi megnyilvánulásokkal egyre több helyen találkozhatunk. Kezdvé a nevezetességek közelében lesben álló utcai árusokkal, akik áraikat nem egészen korrekt nyelvhasználattal, de japánul adják meg (*szen jen, nyihon jen* 'ezer jen, japán jen'). Vagy a vásárcsarnokban a libamáját és a szalámit japánul hirdető, a vevőket *dózo, dózo* 'tessék, tessék' kiáltásokkal csalogató hentesek, akik így remélik a konkurenciától elhódítani a potenciális vevőket. Újabban a Bazilikában, a templomba sapkával a fején belépő japán férfiakat *bóshi damedesu* 'sapka, nem szabad' szöveggel állítják meg, amely megfogalmazásában pontatlan, és főleg udvariatlan ugyan, de célratörő, és azonnal megértik. Emellett persze akad olyan is, mint a Halászbástyán saját akvarelljeit áruló lány, aki az elmúlt 2-3 év alatt az idegenvezetőktől megtanulta választékos japán nyelven kínálni a portékáját. A kiszámítható kérdésekre válaszolni tud, és szabatosan beszél magáról, munkáiról.

A példák a japán turisták növekvő számának arányában szaporodnak. Mivel az üzleti érdekből, egyéni ambícióból elsajátított japán nyelvtudás a japán beutazó

turizmus fejlődésére szintén jótékony hatással lehet, érdemes a tudásszint-felmérést tovább folytatni. A szociolingvisztikai szempontból is izgalmas vizsgálat kiterjesztését tervezzük. Egyrészt a nyelvi terjeszkedés mértékére vagyunk kíváncsiak, vagyis a japánnyelvi megnyilvánulások további helyszíneit kívánjuk feltérképezni, másrészt interjúkat készítünk annak vizsgálatára, vajon az autodidakta módon az üzleti előmenetel érdekében megszerzett japán nyelvismeret használható-e más közegben, más körülmények között is.

Irodalom

- CANNON, GARLAND (1996) *The Japanese Contributions to the English Language An Historical Dictionary*. Harrassowitz Verlag, Wiesbaden.
- HERNÁDI ANDRÁS, SZÉKÁCS ANNA (2003) *A japán gazdaság, társadalom és kommunikáció átalakulása az évezredfordulón*. BGF Külkereskedelmi Főiskolai Kar, Budapest.
- HONNA NOBUYUKI (2001) *Gengo to komyunikeshon* [Nyelv és kommunikáció]. Imidas. 1079–1084.
- SUGIMOTO TAKU (2001) *Maruchimedia jidai no hanashikotoba to kakikotoba* [Beszélt és írott nyelv a multimédia korában]. *Gengo* Vol. 30. No. 1. 44–49.
- SZÉKÁCS ANNA (2003) *Japán vendég – magyaros vendéglátás: Mit tehet a japán-nyelv-oktatás a japán beutazó turizmus fejlesztéséért?* In: *Híd kelet és nyugat között*. Tudományos Évkönyv 2002. Budapesti Gazdasági Főiskola, Budapest. 274–288.

Szótárak

- A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára* (1967) első kiadás A-Gy, (1970) második, kiadás H-Ó, (1976) harmadik kiadás Ö-Zs, (1984) Index, Akadémiai Kiadó Budapest.
- BABOS KÁLMÁN (1886), *Közhasznú magyarzó szótár a magyar irodalmi művekben, magán- és hivatalos iratokban, hírlapokban, folyóiratokban és társalgási nyelvekben gyakrabban előforduló idegen szavak megértésére és helyes kiejtésére*, harmadik kiadás, Franklin Társulat, Budapest.
- BABOS KÁLMÁN (1899), *közhasznú magyarzó szótár a nyelvünkben gyakrabban előforduló idegen szavak és szólások megértésére és helyes kiejtésére*, harmadik kiadás, Franklin Társulat, Budapest.
- BAKOS FERENC (1960), *Idegen szavak kézisztára*, Terra, Budapest.
- BAKOS FERENC (1984), *Idegen szavak kézisztára*, Terra, Budapest.
- BAKOS FERENC (1994), *Idegen szavak és kifejezések kézisztára*, Akadémiai Kiadó, Budapest.
- BAKOS FERENC (2002), *Idegen szavak és kifejezések kézisztára*, Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Magyar értelmező szótár* (2003), Akadémiai Kiadó, Budapest.